

UNGVÁRI-ZRÍNYI KATA

Pragmatikus líra és abszurd otthonosság

Ferencz S. Apor művészetéről

Ferencz S. Apor alkotási módszerét kollázs/assemblage általi világteremtés-ként lehet leginkább szintetizálni. Régi (személyes) fotókat, vagy talált (ill. precízen kiválasztott) tárgyakat használ; ezeket újrainterpretálja, és sajátos módokon teremt dialógust tárgy és kép, meglévő és alkotott dolgok között, sokszoros szemantikai csavarokkal. Munkáiban keveredik a két- vagy három-dimenziós iparművészeti látásmód (az alkotó keramikusi hátterének megfelelően) a költői és elvont játékosággal, valamint a személyes vonatkozású mitológiákkal. Csatlakozhat ezekhez társadalmi vagy környezetvédelmi tematika is, amely egy-egy sorozaton vagy cikluson vonul végig (*Őztörténet*, *Recycled memories*, hegesztő maszk ciklus), vagy tartalmi motívumként bukkan elő egy-egy különálló alkotásában.

A kollázs-forma leképeződése lehet diffúzabb, szétterjedő látkép, amely külső, a befogadó számára interaktívabb asszociációs tér, vagy lehet konkrétabb, fókuszált látvány, amely önmagában is rejtvénytartó, de poétikus belső viszonyokat rejt. Ezek változó arányokban jelentkeznek a művekben.

A hegesztő maszk motívuma köré szerveződő ciklus némiképp elkülönül az alkotó jellegzetesebb, nyitott, fragmentált szerkezetű többismeretlenes összeállításaitól. Interpretációs rendszere egyértelműbb, a központi motívum miatt tartalmi képlete is következetesebb, viszont a sokszoros variáció következtében ugyancsak tágul és kollázssá nyílik a téma. A sorozat összefüggőbb magját az egyénített maszkok képezik, amelyek megjelennek különböző karakterfotókon (*Petra*, *Barátnők a műhelyben* stb.), valamint objektként kiállítva is, interakcióra hívva a nézőt (*Maszkmodell mindenkinek!*). Maga a jelenlég abszurd hatású, egyszerre játszik el a maszk elrejtő és reprezentatív jellegével, miközben az az érzésünk, hogy az a különös, ismerős pillanat, amikor az út mentén, udvarokon vagy bármilyen műhelyben hegesztést látunk, most felnagyítva tárul elénk... Eredeti káprázata azonban a funkció átfordulásával (itt maga a maszk reprezentál) elvész; lehet ez párhuzam Debord-dal, lokális, kelet-európai szűrőn át látatva a Spektákulum fétiseinek torzképeit. Mindezek elkerülhetetlen velejárója az elidegenedés, amelyben még a csilgagszóró momentuma sem jut el az emberhez, a látvány-látszat veszi át és fulasztja önmagába az Ünnepe minden funkcióját (*Holiday Forever*), s nyomja rá bélyegét ugyanígy a személyes szférára is (*Reggel*). Másrészt viszont a hegesztő maszk alapvető társadalmi konnotációja a munkával való kapcsolat. A *Munkás művészek – Művész munkások* csoport-fotója a látvány-maszkokhoz képest teljesen más reprezentációt ígér...

Ferencz S. Apor

Ferencz S. átértelmezésében legtöbbször jelen van az ironia, de ez nem negatív töltetet, egészében elutasító kritikus viszonyulást jelent, hanem inkább csak stabil ellenállást bármilyen fokú hatásvadászattal, nagyzólással vagy egysíkúsággal szemben. A nosztalgia utópikus, torz formája ki van zárva. Ami helyette fellép, az valami sokoldalúan emberi nézőpont, amely-

ben a régi elem hangulata tovább él, de az általa kiváltott szabad asszociációkkal is találkozunk, valamint gazdagodik új emlék-/élmény-, és gondolati rétegekkel. Ezek kötődhetnek konkrétan a kép valamelyik interpretációjához, de lehetnek csupán érintőleges vagy szimultán mentális jelenségek is. A végeredmény egy szurreális (mentális) tér, amelyben a lineáris vagy összefüggő narratíva helyett töredékes, asszociatív fogalmi környezet jön létre. A gondolatok kollázsa mint szimultán tapasztalat formál tartalmat, amely nem logikus és ok-okozati struktúrákra, hanem sokkal implicittebb, intuitívabb és finomabb viszonyokra épít, és ezzel egyfajta különös relationalitás érvényesül.

A *Gyűjtemény speciális albínóval* című assemblage, illetve az *Őztörténet* témához kötődő többi installáció és objekt is kitűnő példája ennek: a művek az őz jelentéseit járják körül, a társadalom általános, beidegződött attitűdjeiből kiindulva. Megjelennek tehát kimondottan helyi elemek, elterjedt szokásformák, szintetizált és elvonatkoztató megközelítések is; a végső kollázsból pedig ugyanúgy kiviláglik a szarvas mint a szépelgő fennköltesség populáris szimbóluma (amelyen az alkotó gesztusai kritikát hajtanak végre), akárcsak az állati testhez fizikailag kapcsolódó maradványok, a fogyasztói társadalomban (motívumként vagy játékként) jelentését veszített vagy átértelmeződő állatmotívum, és végül a kultúra szintjei, szerepének vitatása is. A műben megjelenő játékos-ság/súly/ humor/kontemplativitás irányvonalain pedig az ember kedve szerint alkothat új asszociációkat mindezekből.

Az alkotó formai megoldásaiban megidéz: modernizmust (ez részben a felhasznált fotók korának köszönhető) és kortárs design trendeket (vintage és retro tárgyak), azonban ezeknek a stílusoknak nem a nagyipari változata van jelen: egyfajta személyes dizájnosság érvényesül; ebben a sajátos formai valóságban a manuális kivitelezés miatt erőteljes materialitásúak a munkák, a bennük feltűnő talált tárgyak pedig – még ha tömeggyártottak is – a szuggesztív társításokban egyedi és pregnáns szerepet kapnak. Kétdimenziós alkotásai is mindig erős anyagszerűséggel bírnak: a felület nyers fája (*Konstelláció*), préselt rostja (*Kapcsolat ciklus - ikrek*) része a kompozíciónak, a nyomtatott kép felszíne üvegtáblával találkozik, stb.

Mindezek ellenére azonban az anyagok hangsúlyos jelenléte nem köti meg a realitás szintjén a munkát: az installációk nem fiktív, de illuzionisztikusan megteremtett, érzéketes valóságok részei, hanem minden szinten valószerűtlen, abszurd tartományokban úsznak. A kontrasztos anyaghasználat hol kiemeli, hol pedig képpé, jellé simítja a tárgyakat, ezért olyan, mintha Ferencz S. magát az anyagot nem arra használná, hogy a valósághoz közel kerüljön, hanem segítségével sokkal inkább eltávolítja a látványt minden jelenségtől, ami ismert, kézenfekvő, és könnyen kategorizálható. A gondolatok lét-bukfenceteket hánynak.

Az absztraktabb elemek, formák, felületek felerősítik a kompozíciók dizájnosságát, és – még ha nem is kimondottan hangsúlyos szereplői, vagy fókuszpontjai a munkáknak – kiemelt szerepet kapnak a befogadói élményben. A geometrikus konstrukciók, valamint a technikai illusztrációkat, mérnöki rajzokat, mérőeszközöket idéző részletek váratlan megjelenésükkel kibillentik a nézőt komfortzónájából, és elvontabb értelmezések felé tolják a látványt, továbbbívva a művet olyan szférák felé, ahol a gondolkodás végképp elrugaszkodik a látványtól. (*Recycled memories* sorozat elemei, *Bonyolult kapcsolat*, *Őztörténet* geometriái).

Az abszurditás ezalatt állandó része marad a munkák közegének. Egyetlen konklúzió sem megkérdőjelezhetetlen, minden mélyebb tapasztalat megérint ugyan, de kicsit értelmetlen is egyszerre, az élmények pedig távoli motívumok, amelyek megindítanak esztétikumokkal, ugyanakkor sokszor nem tudunk mit kezdeni velük. Az emberi létnek bizonyos szempontból meghatározó momentumai ezek a jelenségek, amelyek – valóban – leginkább abszurdban mérhetők. (*Konstelláció*, *Kedves szentjeim*, *A bajnok mindig talpra áll*, *Őztörténet*) A humor azonban feloldja ezek drámaiságát, és gyakran kohéziós erőnek is bizonyul: a fantasztikusát együtt élhetjük meg az értelmezhetetlennel, a költőivel, a megindítóval, irányt véve az állásfoglalás fele is.

Az ennyire sokoldalúan épülő struktúra szokatlanul valóság-hű helyzeteket hoz a kiállítóterbe: a befogadó nem előre megemésztett tartalmakat kap, de mégcsak nem is munkafüzetet, amivel dolgozhat, hanem kisebb, válogatott (de karakterükben talán kissé borgeszi) könyvtárakat, valamint saját könyvkötőműhelyt, amelyben ő maga állíthatja össze az anyagot.